

Ольга Слоньовська.
м. Івано-Франківськ
Бунчук Б. *Чернівецькі елегії: Чернівецькі елегії /*
Борис Бунчук. – Київ: Академія, 2018. – 104 с.

«Тут слід від москаля, як слід від динозавра...»

Появою нової збірки поезій сьогодні вже нікого не здивуєш. «Були би гроші – із виданням подібної книжки ні в кого жодної проблеми не постане!» – скаже скептик. «Була б тільки справжня поезія, а не чергова „павутиночка ума”, за висловом Ліни Костенко!» – засумнівається в імовірності народження знакової книги песиміст. «А може, а раптом?» – недовірливо промимрить оптиміст. Я ж особисто вирішила просто погортати нову книгу давно знайомого поета, намагаючись насамперед, скажу відверто, «вилущити» з неї прохідні віршовані тексти. Проте спливали хвилини, я вдруге й навіть втретє перечитувала окремі поезії й не знаходила тих, які б не вражали оригінальністю, щирістю, не відзначалися високим версифікаційним рівнем, катастрофічно не натрапляла на апріорі випадкові, власне, такі, що нічого ані додають, ні віднімають від поетичної книжки в цілому.

Настільки відчутного поетичного росту від Бориса Бунчука, чесно кажучи, я не сподівалася, але збірка справді виявилась настільки відрешетованою, переповненою високою поезією європейського стибу, що я таки полегшено зітхнула: «Нарешті!» Нарешті після Богдана-Ігоря Антонича, Павла Тичини, Івана Драча, Василя Стуса, Миколи Вінграновського, Ігоря Калинця, врешті, й Василя Герасим'юка чи ще кількох найобдарованіших молодих та ранніх маємо феноменального Поета від Бога.

Поетична книга «Чернівецькі елегії» складається з трьох циклів та вибраного з двох збірок, датованих 1997 та 1988 роками й тому можуть вважатися своєрідними екскурсами в минуле творчої майстерні автора. Назви усіх циклів, без винятку, не є виклично-провокаційними. Зате поетикою назв чітко окреслено змістовно-сміслові поля віршів, горизонт, орбіту. Проте в уже першому циклі віршів, однойменного з назвою всієї книжки, читач опиняється в одному гравітаційному контексті з автором: «Король умер!» – «Хай живе король!» Тобто Есересерище нібито вже й відкинуло копита, а насправді лиш притворилося мертвим. У контексті одеського вокзалу авторові це помітно особливо:

Безхатки. Роми. Смірід сукна і вати.

Блатні. Фальшиві жебраки. „Беде”.

Хриплять. Голосять Хочуть хитрувати.

І день не йде. І ніч не йде. Бреде...

І крізь в'язкий Содом байдужо плине

Мутний потік московської латини

Й замулює природне джерельце.

Ми зачитували уривок із сонета «Одеський залізничний вокзал 1999 року» – своєрідний лакмусовий папірець багатьох Бунчукових інсайтів. Це або майже таке ж спостерігали всі: Поетові залишилося тільки навести різкість.

До алюзій, перегуків із Т. Шевченком к своїй книзі Б. Бунчук вдається досить часто, але йдеться не про цитування для афішування власної філологічної обізнаності, а про переміщення загальновідомого Кобзарєвого фразеологізму в інший контекст, тобто нашу добу й цілком сучасні світовідчуття української ідеї її пророками-поетами. Еге ж, бо навіть Шевченкові «москалі» – це аж ніяк не «москалі» Б. Бунчука, оскільки в «Чернівецьких елегіях» йдеться не тільки про типових представників колонізаторської нації, а власне про остаточну деградацію людського у психіці широких мас споконвічних завойовників, їх завідомо вроджену хижацько-динозаврячу іпостась:

Тут здіблена земля, націлена у завтра,
І колія-змія із відблиском ножа.
Тут *слід від москаля, як слід від динозавра,*
До німоти вража.

У тамбурі, вночі, в московському вагоні
Про *ті сичі в гаю* нашіптуєш рядок.
Ми не слабі, Василю, ми ще годні
Ступити крок на зведений курок.

Але ж свої, питомі, кровні в вірі
Нас продають на глум й азійський сміх,
Скажи, чому – нам Бог диктує вірші,
А сам не чує їх?

Україна як «земля, націлена у завтра», тобто як ойкумена народу, що нелюдськими зусиллями протягом віків таки здобував і здобув право на майбутнє, у вірші «Потяг „Москва – Відень”» все ще мусить пережити свою опівнічну годину Диявола, коли, як в «Причинній» Т. Шевченка, «сичі в гаю перекликались, І ясен раз у раз скрипів», оскільки не випадково випереджуючи це інфернальне явище, Бог послав їй поетів-вісників. Саме поети-пророки й ними пробуджені патріотично налаштовані молоді українські сили, аж ніяк «не слабі» і «годні ступити крок на зведений курок», сам Бог посилає їм імперативи, спонукає до дії, диктує вчинки і вірші, але Божий промисел іноді буває незрозумілим навіть обраним («чому – нам Бог диктує вірші, / А сам не чує їх»). У сув'язі бодай такої інтерпретації сказаного навіть нібито віддалений своїм змістовно-смісловим навантаженням епіграф, яким стали слова Василя Герасим'юка («...Ніколи наші страхи / Не можемо зняти, як цураві лахи, / І закопати на старих верхах») дуже доречний, оскільки засвідчує насамперед справжні причини генної мутації і появи нових іуд та зрадників («свої, питомі, кровні в вірі / Нас продають на глум й азійський сміх»).

Образ держави Баранії у Б. Бунчука не просто часопросторовий об'єкт, а поетичне копіювання Богом українцям дорученої національної Землі Обітованої із дияволом підсунутою системною помилкою, яка не може бути усунута одним поколінням. Тож нібито ліричний образ пори року – зими як провісниці можливої загибелі – це образ нових випробувань, без позитивного вирішення яких неможливий висхідний рух нації надалі:

В нашій Баранії, люба, естетство митця
Змішане з кров'ю народництва – міра на міру.
Цівку приставлять до лоба. Й за мить до кінця
Чи прочита неписьменний у книзі лиця
Мазепинську віру?

Віра святіша і головніша. Ніж
Те, що відбудеться потім з тобою, зі мною,
З нами всіма. Обніми мене, люба, міцніш –
Буде зима. Поцілуй мене перед зимою («Жабокруки біля Глумача»)

Народництво у контексті сказаного також не випадковість. Обважніла й зледащіла в рабстві нація вкотре вимагає, щоб хтось один, власне, найімовірніше Поет, віддав за неї життя, наклав головою, надіється, що її знову століттями будуть вчити, їй подаватимуть приклад, виховуватимуть. Чи ж не тому оте українське «болото» й не зрозуміло «Записок українського самашедшого», написаних у річищі Постмодернізму, бо сподівалися від Ліни Костенко манни небесної, панацеї, яка моментально вигоїть його червиву сутність, «виправить хребти» й «у люди повиводить» «навіть з мавп», як скрушно писав Іван Франко

Вдруге образ Баранії у книзі Б. Бунчука появляється досить зримо, детально, навіть картографічно в поезії «Чернівці. 1995 р.»:

Це держава Баранія. Навпіл
Її ламано ділить хохляцький Ніл.
Аборигени із міст і сіл
Вже не ходять у свитах.
Але творять молитву святу
Не Перуну і не Христу –

Вони моляться московіту (виокремлення наше – О.С.).

Цей вірш присвячений художникові Прокопові Коліснику, автору картини «Людина і падіння – І» (2014) із циклу «Майдан-Напруга», в якій фактично, закумуляно те, що автор «Чернівецьких елегій» передає словом:

Намалюй обережність: аби не гірш.
І одвічну готовність продатись за гріш.
І пророка забути. Й зневажити вірш:
Поховали й не встали.
Намалюй оте місце, де стільки століть,
Клята хата все скраю і скраю стоїть,
Аби тільки із салом.

Намалюй іще бідність, коли бабки
В суверенних під'їздах збирають пляшки.
І реактор, що ґрунт забруднив. А мізки
Не прочистив. Лиш рана
Зяє в душах, обвислих, немов проводи.
І від краю до краю – базарні ряди.
І брутальність, як мста за доларні труди
Від Івана-не-пана.

Прокіп Колісник, картина «Людина і падіння – I» (2014)

Але (молю тебе!) зобрази
Й інші лиця, на образи
Непридатні. Теплі, як слід від сльози,
Очі, які не просять.
По мікрону вималюй кожну з тих
Рисок, в яких впертий гнів застиг,
Наче крик німого серед глухих:
Здохнемо, а не здамося!

Аналізувати, вказуючи на тропи й композиційно-сюжетну канву, цю поезію, напевно, нема жодної потреби, оскільки самою суттю вірша сказано значно більше, ніж може читачеві дати навіть найкращий літературознавчий аналіз.

Ліричний герой Б. Бунчука – інтелігент і патріот, людина іншого часу, ніж той, у якому приходить ся жити:
Все – потому. Теперішнього нема.
Змерзло шуляться каріатриди у нішах.
Холодно, люба. *А попереду – зима,*

Ще холодніша.

Вітер північний бляху з дахів обрива.
Виє у шпарах. Погримує в шиби смиренні,
Подих імперії душу льодить. А братва
Радісно рапортує, що ми суверенні («Перспектива, як правило, не ляка...»)

Поетові нестерпно тяжко жити серед байдужих, апріорі звоєваних, власне, тих, що підняли руки вгору ще перед боєм. Негода в природі у Б. Бунчука іноді набирає образу-маски страшної негоди в державі. політичних і соціальних негараздів:

Взуття набухло, мов губка. Чалапаєш, як роззутий.
Сміливо ступаєш у кашу. Боїшся ковзкої слюди.
Над головою дарують одноколірні салюти
Вороні розхитані троллейбусні проводи.

Стаєш. Відгортаєш від шиї комір, як мокру хвою,
Протираєш скло окулярів виворотом поли.
І далі бредеш. І не знаєш, що це вже було з тобою.
Лиш де і коли?

Вогко. В незалежній колонії вечір.
Бракує деталі. Проходячи через «Пасаж»,
Бачиш у склі двійника: чуб поріділий, опущені плечі.
Час посірілого снігу. Повний пейзаж («Час посірілого снігу»)

Скороминущість людського життя спонукає поета вдаватися до своєрідних підсумків власних морально-духовних надбань, але «дебет-кредит» не сходиться, висновки невтішні й несподівані:

Цього року тобі шістдесят,
Але ти не відчуваєш себе старшим за цей світ.

Ні чорта ти не зміг, ні чорта ти не встиг,
Чомусь все було поспіхом.

Слова, які ти сказав, не зіграли нікого,
Рядки, які записав, залишилися горизонталлю.

Молодші і кращі, які заступили тебе –
Розтерзані під Іловайськом.

Ти, за суттю, злочинець –
Він дав тобі все, а ти не лише не віддав,
А й не думав віддати («Після Різдва»)

Оголені нерви ліричного героя, який на тлі родинної ідилії («Сітроен», зять, дружина, донька й онучка) постає водночас і неприкаяним свідком

епохи, суголосні внутрішньому стану поетичного портрета Василя Герасим'юка з вірша «Поет», йому ж Б. Бунчуком і присвяченого:

Сіра шинеля – колір імперії. Ти
Кирзовий запах ввібравши у пори,
Носиш в собі, як множинні світи,
Прапорі і прапори.
Із недержавного етносу. З етносу дум і плачів.
Дивний. Як брунька на всохлій щепі,
Серцем, як жадібним вухом, ловиш вночі
Ангелів шепіт...

* * *

Годний до зброї, як ті, що не знали могил,
Акумулятор образ, і чорнозему, й глею,
Дике дитя, що, вдихнувши історії пил,
Плаче над нею.

То – український поет. То естет, що над словом дрижить,
Як над груддю долоня. Як над вогнем газета.
То – непокорений Вічний Жид.
То – Непокорений Вічний Мазепа.

Образ Вічного Жида й Вічного Мазепа накладаються на олюднений (персоніфікований) Ергергор української самоідентифікації, яка й зараз для багатьох етнічних українців непосильна. Зажирілий європейський і американський багатий світ, тим більше, байдужий і до України, і до її народу, оскільки у ХХІ столітті всі чільні нації вже давно самодостатні й питомі їхні території надійно захищені від чужоземних вторгнень:

Іноді їджу в Європу. Перетинаю межу
(Поет – це той, що присутній при родах
Слова – від слова і слова). Здебільшого ж я сиджу
У вербовій, вербально – своїй – суверенній –
Останній банальний романтик. А за вікном проліта
Дітлашня із криком «А ну его к фене!»
Москалики-дзюбрики... Ще зелені...

...Бувай. Як не можеш заснути – лічи до ста («З листа до литовського друга»).

Останній посил і передісторія до такого посилу («А за вікном проліта / Дітлашня із криком «А ну его к фене!» / Москалики-дзюбрики... Ще зелені...// ...Бувай. Як не можеш заснути – лічи до ста» із згадкою про далекого побратима) не випадкові, оскільки й Литва мала неабиякі проблеми з колоніальними пережитками й загрозою русифікації наймолодшого із своїх поколінь.

Дві інші поезії, які бодай частково вважаємо за потрібне зачитувати, настільки глибокі своїм змістом, що переповідати їх – лише руйнувати суть мовленого Поетом:

Наша бідність давно не цікава. А ми – й поготів.

Незалежна колонія, дозволена при похміллі
Напівп'яним сусідом. І скільки б хотів –
Не твоє тут весілля.

Все не те: мова, влада, закони. Це гра „на ура”.
Форма – засіб обману: дрібне видають за велике.
Я пишу ці елегії, люба, супроти нутра,
Що заходиться криком («Пожити у Римі...»), –
і:
Все вже було, окрім смерті. Грудневе село,
Хмари низькі і в'язкі. І вороняччя.
Все вже було. Розтираєш затерпле чоло.
Око суворо фіксує. І не змигне, й не заплаче.

Отче, не час! За душею не те що гроша,
Слова немає. Мовчать України, мов стіни («Схоже на гекзаметр»)

Звернення Б. Бунчука до теми трудової еміграції західноукраїнських селян (галичан і буковинців) – також не просто екзотичні дорожні нотатки, хоча певний аспект нарисовості у відповідних поезіях присутній. Інша річ, що коли я дала прочитати вірш Б. Бунчука «Краєзнавчий музей у Ріджайні» молодій місцевій журналістці, її реакція на його зміст виявилась несподіваною: «Це що – про розстріли „екс-беркутівцями” молодих людей на Інститутській?» Від почутого я втратила дар мови: в Бунчуковій поезії ж ішлося про гонитву вовків за оленями:

Вони їх наздоженуть – ці два вовки.
Чорний і білий – трьох оленів. Невидима нитка
Вже їх зв'язала. Переходить в останні стрибки
Дика гонитва...

* * *

Морди зашкірені. Підтягнуті животи.
В зіницях-прицілах
Лиш коливання мети – оленячі хребти,
Лакоме тіло.

Одного віз них вони відіб'ють. І крик
Перекусять, як горло. Й конаючий звук пурпуровий
Перетвориться в рух. В смикання ще живих
М'язів. В тіпання голови. В ковзання ніг по крові...

Проте постпозиція в поезії справді значно ширша від змальованого епізоду й містить такі узагальнення, від яких холоне душа реципієнта цього тексту:

...Тут довго стовбичиш з лицем
Відстороненим, як у ліфті. Наче питаєш:
Якого з трьох? Якого? Так наче це
Щось вирішить. Але стоїш. Не рушаєш.

Справді, як акцентував Ернест Гемінгвей у своєму подячному виступі при врученні йому Нобелівської премії, «ефект айсберга» спрацював укотре. Айсберг же видно на поверхні води лише на 15%, 85% – під водою. Іншими словами, отих 15 відсотків у вірші й передано вербально, все інше – на рівні підтексту впливає із сказаного.

Але що це за географічна точка – Ріджайна, яку Б. Бунчук згадує у назві цієї поезії? Реджайна – друге за величиною місто в канадській провінції Саскачеван, назване на честь англійської королеви також Королевою (Реджайною, власне, Регіною). Під час трудової еміграції наприкінці XIX ст. у цьому населеному місті, в простолюдді відомого під назвою Купа Кісток Бізонів, аж близько 12 відсотків населення становили етнічні українці-переселенці, тобто їх налічувалось більше семи тисяч. Закономірно, що по собі вони залишили певні сліди, які не зникли досі, зокрема – цвинтарі з українськими прізвищами й іменами на надгробних плитах, про які й насамперед згадує поет. У вірші «Канадська книжка. Відвідини» Б.Бунчук, на перший погляд, нібито вступає в дискусію з М. Коцюбинським, який у «Тінях забутих предків» показав західних українців язичниками, ворожбитами, людьми з яскравою уявою і барвистим світоглядом:

Тут лиш робили. Тут не ворожили.

Тут люто корчували. Чи ліси,

Чи галицькі і буковинські жили,

Тремтячі, як високі голоси?

Поет надзвичайно вдало використовує синестезію – провокацію в реципієнтів свого твору відчуттів не лише в тому чуттєвому органі, на який скеровано подразник, а й у інших органах відчуттів. Наприклад, напруженість жилавих рук під час найважчої фізичної роботи асоціюються з найвищим тембром людських голосів. А далі:

Хто їх запам'ятав у сірій пущі?

А хто почув їх – перелітний птах?

Прислухайся: їх праселянські душі

Шепочуться в покинутих хатах...

Ефект, створений шиплячими звуками («їх праселянські душі / Шепочуться»), який називається алітерацією, підсилює метафізичну присутність уже давно померлих українців-емігрантів.

Західноукраїнські селяни-емігранти в Канаді (фото).

Яка вона, земля нового краю?

Така, як та – жива і шкарубка?

Вже – пізно. Вже – хрести. Не розпитаю.
По українських іменах читаю
Канадську книжку. З першого листка.

Місто Едмонтон. Пам'ятник на честь 100-ліття першого українського поселення у Канаді.

Ще один досить вдалий поетично рядок («**Вже – пізно. Вже – хрести. Не розпитаю**») із використанням тієї ж таки рясної алітерації створює ефект притлумленого плачу з особливо відчутними надривним схлипуванням.

Синтез мистецтв у збірці Б. Бунчука «Чернівецькі елегії» особливо відчутний у текстах екологічної тематики. Як і в поезії «Красзнавчий музей у Ріджайні», у вірші «Слід тура» в уяві читача постає картина не пером, а пензлем:

Він щойно тут пройшов. І цій траві збулось
Кричати від ваги. Й над слідом скам'янілим
Іще густе, як мед, повітря не зійшлося,
Відгорнуте в боки великим тілом...

Могутній чорний бик, як дикий материк,
Над хвилями кущів. Як шелестіла зелень!
І ратиці тверді тисячолітній крик
Всіх турів на землі втискали в землю.

Навіть громадянська лірика Б. Бунчука, особливо якщо набирає вигляду історично відбитих у фресках окремих подій, настільки образотворча, що так і проситься на полотно:

Крикнув войовник лихий. Смертю дихнуло із рота.
І не посмів. Бо сліпий. Тільки штовхнув у болото...

* * *

Ліру тримав, ніби щит. Брів серед вічної ночі.
Роси в слідах від копит, наче розкидані очі («Предок»).

Коли ж Б. Бунчук говорить від першої особи («Я»), не завжди варто використовувати стандартне поняття ліричного героя, оскільки цей образ в автора «Чернівецьких елегій» надто інтимний, власне, суто бунчуківський. «Я»-Поета, причому конкретного, а не узагальненого й не аморфного, виразно проглядається і в медитативній ліриці:

Віку нового спресований час
Вирветься, наче розряд електричний,
Горла фанфар заспівають заклично.
...Віку старого рідні обличчя,

Встигнути б надивитись на вас.

Ось вона, річ прехимерна, життя –
Потяг важкий подадуть до перону.
Хай будуть тільки загальні вагони –
Всіх не розмістиш. Під серцем холоне.
Непередаване відчуття («Непередаване відчуття...»).

В останній по-справжньому філософській строфі автор має на увазі найрідніших йому людей, котрі вже відійшли в засвіти. Мама тут на особливому місці. Це може бути згадка про несподівано почуте нібито за плечима майже пошепки раптом промовлене маминим голосом синове ім'я, від чого той на мить зупиняється на пішохідній «зебрі» через дорогу й спантеличено оглядається, а, як виявляється, така секундна затримка посеред траси рятує йому життя:

...Ти завмираєш і озираєшся.

Звичайно ж, її немає.

А за спиною,
Штовхнувши тебе повітрям із запахом смерті,
Пролітає легковик.

Через кілька секунд ти усе усвідомлюєш.
Починають тремтіти ноги,
Пітніють долоні.

Ти стоїш непорушно,
Тупо вдивляєшся у простір
В навіть не здогадуєшся подякувати («Протерта шинами...»).

Мама у поезіях Бориса Бунчука – тілесна, жива сутність навіть після її смерті:

Та крізь бездонні ночі вирина
Тихенький крок, як шелести паперів,
Мов ходить попід хатою вона,
Лише знайти чомусь не може двері.

Зайди. Зайди! Ми не замкнули їх.
Зайди, зайди! Ніхто не буде знати,
Що ти до нас приходила. Чи ж гріх
Вночі прийти із цвинтаря до хати?..

А хмари все пливуть. З яких століть
На небо сиву наслано сторожу?
А матері нема. А світ стоїть.
І я до нього звикнути не можу («Без неї»).

Неньчин образ щораз відчутніше набуває народнопісенного звучання, яке добре вловив художник Прокіп Колісник, назвавши матір-селянку на своїй картині найвищим епітетом – «Свята» й наповнивши неземним сяйвом її обличчя.

Прокіп Колісник, картина «Свята» з циклу «Таємниця рядна» (2003 – 2008 рр.).

Тож фольклорні мотиви набувають інтимного ракурсу сприймання:

За травною лісовою,
За криницею старою,
За морями, за горами,
За молочною рікою,
За серпневими вітрами – Там вона живе...

* * *

За горами, за морями,
За дорослими роками...
П'ять автобус них зупинок
До мами («Там вона живе»).

Мати для Поета жива навіть через роки після її смерті. Як і для Бориса Олійника в його чи не найінтимнішій поетичній книзі «Сива ластівка», вона вічна, невмируща, відчутна фізично мало не на кожному кроці. Закономірно, що появляється образ перехрестя, як й у Б. Олійника місця крайнього в безконечному в минулому часі родовому ряду:

Наче в бляшаному дзеркалі хати
Небо, розгублено зблисне лице.
Страшно про себе нічого не знати,
Страшно про себе дізнатися все.

Тут, на межі поміж честю й безчестям,
Як перед урвищем, стигне душа.
Боже, вже, може, й було перехрестя,
А не помітив його – поспішав («Вірш про перехрестя»).

Узагалі передчуття чиєїсь кончини, чийогось трагічного відходу назавжди у Б. Бунчука опредмечене, охоплене тактильними, нюховими, слуховими відчуттями:

Біда – це мовчання із запахом воску і хвої,
Продовженням гульки, намацаної під пахвою.

Пройти крізь порожні кімнати, де зяяння вікон
Різке, як тотожність між віком минулим і віком,

Опертим на вперті гвіздки, як дашок на паркеті,
І двері відкриті, неначе стоячі конверти...

Забитись в куток, скрутитись в клубок – і мовчок.

Душа безпритульна, як твій „Москвичок” («Пройти крізь порожні кімнати»)

Стоячі конверти дверей, які не зачиняють, коли в хаті лежить покійник,
– надзвичайно влучна поетична знахідка Бориса Бунчука. Навіть у прозовому
тексті така художня деталь спрацювала б на всю потужність, а у вірші це
дещо завуальоване страшне своєю суттю порівняння-метафора фатальної
втрати людини. З якою назавжди уривається навіть опосередкований
(листовний) зв'язок, звучить, як голосний звук початку снігової лавини в
горах, як обрив хмари, як стукіт грудок землі, які падають на труну.

Образ Батька у Б. Бунчука більш строгий і нагадує дереворити.
Невблаганна хвороба передана через призму невідворотності:

1.

*Як біле полотно
На гребені трави,
Засвічене вікно,
І тато ще живий...*

* * *

Ще все таке просте,
І дні, як сад, рясні.
*А тріщина росте
Донизу на стіні.*

3.

Брешете. Усе не так.
Прокип'ятіть залізо.
Виріжте в тата рак
І не кажіть, що пізно...

* * *

Пізно. Розмито слід.
Пізно. Покрови знято.
*Білий, мов свічка, світ.
Тліючий гнотик – тато.*

4.

Ми фарбували стодолу. Знали, що батько помре
Скоро. І люди прийдуть. А стодола стара й почорніла...
Щось ми веселе верзли. Щось анекдотно-дурне.
Голосно – так, щоб почув. Голосно, щоб розсміявся.
...*Як же він важко підняв смеркле обличчя своє.*

– *Хлопчики, ви поспішіть – треба ще встигнути хату...*

6.

Вони лишилися. Оті
Його улюблені. Журливі.
Дві пісні на слова порості.

*Про те. як терен зацвіта
І не вертаються літа.*

Сидить родина, поминає
Сльозою, хлібом і вином.
Не вся родина за столом

... Так рано листя опадає («Прощення. Пам'яті батька»)

Душу поета охоплює відчай, який розроджується несподіваним кульбітом:

Як за століття маленьке сузір'я одне
Іменем батька і матері ще не назвали?..

* * *

Вийти увечері. Й раптом побачити, як
Батько і Мати над хатою сходять і садом...

Де ви?

І як ви?

У нас на землі – листопад («Пам'яті батьків»).

Світло батьківської хати, святість родинних стосунків у Б. Бунчука іноді, почавшись від особливо вдалого образу, вже через побутову конкретику проривається тим небесним сяйвом, яке поєднує небо й землю в єдине ціле:

Гострий запах

Зеленої зірочки помідора.

Його щойно зірвали
І, якщо завеликий,
Переламують навпіл –
Теплого, темно-рожевого,
Із зернистою памороззю всередині...

Пучки пошерхли (аж боляче!)
Від землі та мішків,
В які зсипають картоплю.
В три – велику, в один – дрібненьку.

Все, як було.

Все як тисячу літ тому.

Тільки повищали ялички за городом.

Тільки немає мами («Все як було» (з присвятою сестрі))

До проблеми смерті людини Б. Бунчук узагалі ставиться не просто драматично, а до щемкості глибоко, навіть якщо це відхід у позасвіти абсолютно чужої людини:

Без картавини у гортані. Без горбини (хоч доліпи
До спинки носа – чудна ідея!)
І дерев'яний циркуль, що обміряв черепа
Не визнає у тобі іудея.

Але ти із гетто. Ти картоплю садив тоді,
Коли воно сталося і забруднило...
І відтоді – ні в якій воді,
І ніяким милом.

* * *

Ти – людина із гетто. Твоїй біді
Не допоможуть ні співчуття, ні гаслв.
Фосфороватимуть кості в землі і тоді,
Як світло погасне («Спогад про 26 квітня»)

Геттом, умовно кажучи, стає вже не фашистський винахід періоду Другої світової війни, а українська, вражена атомом, а тому смертельно небезпечна досі найурожайніша в світі земля після Чорнобиля. Страшний чорнобильський синдром Б. Бунчуком охоплений кризь призму деталей, для невтаємничених іноді взагалі нічого не значущих:

Темні коридори під'їздів
Ще нічого не знають про свою рятівну функцію...

А світова втома
Уже заготовляє форми,
У яких зі свинцю віділлє
Підшви твоїх найлегших черевиків» («Вже прогриваються двори»).

Чи боїться ліричний герой Бориса Бунчука смерті? Як і кожна людина, так. Проте це не панічна агонія духу, а біблійне усвідомлення, що душа все одно вічна, отже, смерті взагалі немає:

І на чоло твоє гаряче
Сніг – заморожена вода –
Навально і священно, наче
Органні звуки, опада.

І ним. Найпершим, півзітерті
Дерева й хата – верх і низ.
І так не хочеться померти
Навіть колись, колись, колись («Рубання дров. Епос»).

Інша річ, що в Б. Бунчука постійно існує усвідомлення того, що людина мусить бути свідомою власного божественного призначення, інакше втратить шанс на вічність:

Осене, перейди

На ранетні сади.
В ящики, жовтнем збиті,
Тихі клади плоди.

Як на ранеті світа
Шкірочка золота!
Зернятка темно-стигли
До зими огорта...

Скільки захисту в цій
Шкірочці золотій!
Осене, я не готовий,
Я ще не твій.

Пам'ять, як біла смола,
Не затримує зла.
Зернятко за душею,
Шкірка не наросла («Осене, перейди»).

Образ яблука в ліриці Б. Бунчука особливий. На рівні філософського розуміння – це фатальна минущість навіть найпрекраснішого:

За зиму яблука пережухли –
Виносиш відра, повні минулого,
І нараз задихаєшся від любові та розуміння:
Далі –
Тільки страх перед майбутнім («Гусятин»).

Проминальність кожної хвилини гостро переростає у відчуття власної вини з причини непоправного гайнування найдорожчого:

Коли за сорок, час не летить.
Бо це вже за межами звуку. Він зависає,
Як «Боїнг» нічний над снігами... («Вони із твого стада...»).

Як борг перед непересічними сучасниками, в зашарпаності буднів постають моральні втрати, які можна було обминути. На щастя, наша рецензія готується для електронної презентації, тому можна собі дозволити цитувати великі уривки художніх текстів Поета, що було б просто неможливим, якби йшлося про публікацію в паперовім журналі:

На уламку старої імперії,
На задвірку нової,
На тлі сірої стіни колишньої синагоги «Темплъ»,
Переробленої у совіцький кінотеатр «Жовтень»,
А потім перейменованої в український театр «Чернівці»,
У костюмі від Стелли Станкевич,
Весь осяяний західним промінням...

* * *

... Я обов'язково повинен
Побачить Наливайків Гусятин –

У романі він змальований з уяви,
Але якщо ти не можеш тепер,
То поїдемо іншим разом.

І я здригаюся. Бо
Чув подібні слова.

Одного разу до мене в «універ»
Забрів Назарій.
Він змовницьки відкрив портфеля – подивися, що в мене є.
А там була буханка хліба,
І пляшка, і шмат скала, і цибулина...
А що я йому відповів?..

* * *

І тоді Назарій розсердився:
Іншим разом! Ти все кажеш: Іншим разом!
А іншого разу може не бути.

Так воно й сталося...

І після того я думаю:
Який ти у біса вчений,
Коли тобі вже двічі показали,
А ти все не можеш затямити,
Що іншого разу не буде.
І н ш о г о р а з у н е б у д е!

Дорогий Миколо Степановичу!..
Дорогий Метре!
Простіть, що не відвіз до Гусятина.
Але іноді я забуваю, що Ви відійшли,
І мені видається,
Що ви знову приїхали
У мої благословенні Чернівці,
І поселилися
На четвертому поверсі готелю «Турист».
І я під'їжджаю до вас у своєму «Москвичку»,
І ми їдемо, Метре,
Серез Кіцмань і Заліщики,
Через Чортків і Копичинці,
Через Крегульці і Васильківці
До омріяного Гусятина.
Ми їдемо і говоримо,
І не можемо наговоритися.
І Ви, нарешті, виходите з автомобіля,

І, оглянувши все,
Радісно вигукуєте:
Ну це ж треба –
Все точнісінько таке,
Як я описав! («Дорогий Метре!» (Пам'яті Миколи Вінграновського)).

Інтимна лірика в книзі «Чернівецькі елегії» особлива. Це не тільки згадки про щастя чи не єдиної любові у житті автора:

Дурійка під душем удвох переходила в мить
Вознесіння. А далі – обвал і знемога.
Як доцілуєш уста, по яких струменить
Прохолодна волога?..

Смужка світла жила на твоїй груді.
Раз-по-раз її затіняло моє чоло.
Господи, люба! Стільки ніжності, як тоді,
Більше вже не було («Одне літо»).

А тим часом збірка «Чернівецькі етюди» видана мізерним тиражем, отже, практично недоступна поціновувачам поезії.

Філософія життя – це також і філософія побуту, стосунків, устремлінь і планів. Це також осмислення себе самого в конкретній географічній точці на планеті:

І коли уже потім курю, а ти спиш
(Шурхит шин по бруківці, заблукана дальня сирена),
Я відчуваю Місто-Яке-Не-Париж,
І міст, під яким протікає Ріка-Не-Сена (Ноктюрн).

Це ще й усвідомлення того, що в житті не повторюється й не вертається нічого – стріла часу рветься лише з Минулого в Майбутнє й на осі координат у Теперішньому часі фіксує тільки мізерні миті:

Важкі та чорні із синім
Уже не затуляють твоїх плечей.

Суцільні, тривожні, аж до пересихання в гортані,
Перейшли у віддалені контури.

Залишилися незмінними
Лише голос і очі.

Годинник втомився рахувати
Скільки разів ти заперечила мені
І скільки разів я відвернувся від тебе

Дві паралельні
На площині ліжка

Ми навіть не спільники.

Ми – засуджені до страти,
Очікуємо в одній камері, –

і вже цілком несподівано для читача:

У темряві
Я чую твоє дихання.
І там, у глибині нутра,
Наростає давнє тепло.
Я вдаю, що вже сплю,
Я міцно стулюю повіки,
Інакше воно переллється на подушку.
Моя старенька дівчинко... («Дощ іде...»)

Тож іноді ліричний герой настільки неоднозначний, самоусвідомлений
двоїсто як колишній і теперішній, що й читачеві стає млосно від того, що й
сам переживав подібне:

Лиш краєчком буття стерегти у півсні
Положке, відчайдушне твоє волосся.
Я не довго житиму, люба. Мені
Досить того, що вже відбулося.

У брук, від ліхтарних відсвітів зримий,
Вбивати рими під ритм каблука.
Це задих, як в юності, перед дверима,
Це серцебиття після дзвінка.

Це втеча до друзів – у Прокураву,
Чи під Коломию, чи хто знає куди.
Це порушення магдебурзького права.
Йди від мене. Не йди. Йди від мене. Не йди («Не принизливе, а пронизливе
відчуття...»)

Поет не витримує буденщини, рутини, власного визнання того, що час
спинити неможливо, що не вдається навіть всупереч найбільшим бажанням
вдруге пройти лабіринтами своєї ж долі:

Так задихає осінню за криницею у дворі:
Зверху – солодким димом, знизу – зіпрілим листям.
Лиш не кажи, що було вже – то помічають старі.
Хтось помилився.

Місце, де виріс... Де пійло пахне коровою... Біла
Краплинка молочна повільно стікає по дужці відра...
*Сова прилетіла і сіла на комин – зігріти тіло
І щоб злякалась сестра.*

Чорна твоя волосина, що з гребеня опада,

Знає стільки ж. як сива, а в криниці вода
Бачить вибиті на камінні зубилом, що зветься Час,
Наші лица і тіні тих, що були до нас.

Пружинку тому й накручують, щоб розкрутилась назад.
Решта – різниця в фантазії, як між „сто” і „сто п'ятдесят”.
Хочеш, буде, як в юності, – я розстелю свій плащ,
І зморшки мої всміхнуться. Тільки ти не заплач (вірш «Бросківці.
Усвідомлення» з присвятою Ользі).

Трепетне ставлення до дружини в Б. Бунчука не награне й не показово-ефектне. Це якраз і є тим, що в Біблії називається настановою людям носити тягарі одне одних:

І коли я вставав – помаленьку, потиху – курити.
І коли над тобою схилився, щоб плечі накрити,
І коли уже в грубку димів, як тоді,
Наче це вже востаннє, хотілося запам'ятати
Так, що вранці забудеться: дощ за стіною і хата,
І ми ще молоді («І коли ти заснула, а дощ за стіною шумів...»)

Врешті, інтимна (любовна) лірика Б. Бунчука – не пасторальне кохання. Контекст завжди присутній, і він загрозливий не лише для окремої сімейної пари, в й для народу в цілому:

Тут білий налив – на всі боки городу.
Тут білий надрив – як черемха цвіте.
Тут я полюбив. І в кришталіках льоду
Світилось ім'я твоє. Княже й святе.

Тут кроки гулки по сивіючім бруку.
Тут шиби крихкі – пробиває роса.
*Тут люди такі – лише правила руху
Порушують, а голосують лиш «за».*

Тут сірі доми. *Тут велика потреба
Відмити до білого їх нароста.*
Тут чорні дими. Вони *вбиті у небо*
Надійно, як цвяхи у тіло Христа («Травень 1976 року. Вид на Садгору»).

Читач має нагоду простежити, настільки змінюється світогляд юного закоханого 70-х і поета 80 – 90-х років:

Час – як немите вікно.
Дні – як фальшиві перли.
Не бачились так давно,
Неначе ми вже померли («Двадцять один рядок»).

З причини різкої переоцінки життя наступає навіть гірка перетурбація колишніх цінностей власного серця:

Сюрреалізм, мадам.
Ця вулиця (ні!), ця бруківка

Пошило впадає в майдан.
(Рима набридла). Люди
Плинуть навпроти і за
Течією. Є силуети, одяг. Слова,
Немає облич. Пси. Безпритульні.
Вулиця Панська...

Ваше пальто
Лише умовно довше
Від моєї куртки.

Сюрреалізм, мадам.
Я посміхаюся.
Ви посміхаєтеся.
Але зовсім не смішно («Неточний термін»).

Вулиця Панська – це нинішня вулиця Ольги Кобилянської в Чернівцях. Історія цієї вулиці в ХІХ – на початку ХХ досить оригінальна хоча б тим, що раніше у світкові дні, починаючи з певної години ранку, на ній мали право прогулюватися тільки належно одягнуті багатії та їхні розкішні та бездоганні в усьому дами, а босих і обідраних селян звідси стражі порядку гнали батогами. Закономірно, що безпритульні й бродячі пси на колишній вулиці Панській – це ознака злиднів, деградації, запустіння Чернівців кінця ХХ століття.

Події початку ХХІ ст. у Б. Бунчука накладаються одна на іншу не випадково. Така аплікативна конструкція спричинюється до ефекту не просто мозаїки, а й вражаючого колажу, в якому появляється нова суть змальованого:

Навпроти у вікні
Дев'ятиповерхова „панелька” з профілем
Російського підводного човна „Курськ”,
Напіввидна від заметілі.

Завтра жіноче свято,
Вигадане німецькою соціалісткою.

Тупо болить голова,
Серце пручається у животі –
Удари відлунюють аж у п'ятах...

Ти лежиш навznak.
Дихати важко.
У горлі пече, у трахеї лоскоче.
Місце, де все це відбувається,
Хтось назвав провулком Ентузіастів.
Господи, який ідіот! («Тридцять сім і п'ять»).

Водночас суто радянський колорит навколишнього життя суттєво відрізняється від внутрішньої наснаженості духовної людини-інтелектуала, розуміння поетом своєї місії і постійної ним опіки Господа:

На маленькій станції після дощу парує земля.
Потяг довго стоїть. Ніхто нікого не кличе.
Краєм ока зачепиш вікно – звідтіля
На тебе неприязно дивиться двійникові обличчя...

* * *

Прикинутись дурнем. Який не віда, що все,
Окреслене тілом, дряхліє, згасає, минає.
І формується потяг, який колись віднесе,
А земля місце знає.

„Стоп, стоп – сам собі кажеш. – Ти хочеш аж три за дві.
А інші платять усе до копійки, хлоню”.
І тягнеш пучку до лоба. І тихо по голові
Тебе гладить Божа долоня («Із вагонного вікна»)

Проте найвивершенішим художньо й однозначно оригінальним не тільки серед інтимної лірики, а й творчих Бунчукових набутків узагалі є «Вірш про залізничний міст»:

Відчуй мене крізь опівнічний світ –
Це я, простертий над холодним плесом.
Це потяг по мені притишив хід.
І по мені так гулко б'ють колеса.

Протяжно краплі по вікні течуть,
Дахи вагонів дим солодкий гублять.
Я став мостом лиш задля того, люба,
Щоби в останній раз тебе відчуть.

Біжать вагони. А мені – летять.
Іскрять на рейках – на відкритих нервах.
Наповнені уривками життя,
Мов ящики обгортками цукерок,

І шоколадних, і недорогих.
Так дивно, люба, – це залізо, люди...
Важкі колеса прогинають груди.
Відчуй мене. Я витримаю їх.

Проходить потяг. Там, удалині,
Розчарування, зустрічі, удачі.
Твоє обличчя в темному вікні.
Але в якому? Знизу я не бачу.

Подібного твору в українському красному письменстві, на мою думку, досі ще не існувало. Також варто наголосити на магнетичному гравітаційному, навіть посмертному для людини, тяжінні рідного краю:

На Буковину, як у Палестину,
Відпроситься душа колись. І ти
Спадеш, як тінь хмарини на долину,
Із висоти.

Що є Вітчизна? Стійбище людей
Однаково сліпих: рутенець, волох...
Де й з могікан останній – іудей –
Не б'є на сполох...

* * *

Як дивно, Отче: час не поспіша.
Є солодкість у болісному щемі.

Поета пошрамована душа

Чека звідсіль відпущення й прощення («На Буковину, як у Палестину...»)

Вірші поетичної збірки «Чернівецькі елегії» Бориса Бунчука часто-густо мають виразні елементи верліброваності. Вони близькі сучасній західноєвропейській поезії і тематикою, і новітніми версифікаційними ознаками, а найголовніше – своєю внутрішньою суттю, тією наповненістю змістовно-сміслових компонентів, які властиві лише поезії найвищого гатунку.